Oefenmateriaal bij de video ‘Wat is diep lezen?’

DIEP LEZEN

DOCENTENHANDLEIDING

met lesplanning, uitleg per tekst en antwoorden

IN DEZE HANDLEIDING

- Over dit materiaal
- Overzicht van de drie teksten
- Zo bouw je het op
- Lesplanning
- Hardop voordoen bij tekst 1
- Tekst 1, 2 en 3: aanwijzingen en antwoorden
- Bronnen

KORT GEZEGD

Leerlingen lezen drie teksten over verveling, van makkelijk naar moeilijk. Bij elke tekst lezen ze in drie rondes: **wat staat er, hoe staat het er en wat betekent het?** Ronde 1 doen ze steeds zelfstandiger: tekst 1 samen met de klas, tekst 2 in tweetallen en tekst 3 alleen.

OVER DIT MATERIAAL

Dit materiaal hoort bij de video *Wat is diep lezen?* van Arnoud Helpt, gemaakt in samenwerking met emeritus hoogleraar Kees Vernooy. In de video zie je hoe je leerlingen leert om een tekst in rondes te lezen. Met dit materiaal oefenen ze dat in de klas.

Het is voor jou en je leerlingen misschien de eerste keer dat jullie zo werken. Daarom is alles zo eenvoudig mogelijk gehouden: elke tekst heeft dezelfde opbouw, met dezelfde stappen en dezelfde soort vragen.

Wat zit erin?

- **Leerlingdocument:** uitleg over diep lezen, drie opgemaakte teksten met tussenkopjes en alineanummers, en opdrachten per leesronde met ruimte om te schrijven.
- **Deze handleiding:** een lesplanning, een voorbeeld van hardop voordoen, aanwijzingen per tekst en een antwoordmodel.

Waarom drie teksten over hetzelfde onderwerp?

Alle teksten gaan over verveling. Bij elke tekst weten leerlingen dus al iets meer over het onderwerp. Dat maakt de volgende, moeilijkere tekst beter te begrijpen. Bij tekst 3 vergelijken ze bovendien twee teksten met elkaar.

De drie leesrondes

1 **RONDE 1 · WAT STAAT ER?**

Leerlingen vormen een globaal beeld van de tekst. Strategieën: voorspellen en voorkennis activeren. Na deze ronde kunnen ze de inhoud in grote lijnen navertellen en het onderwerp en de hoofdgedachte benoemen.

2 **RONDE 2 · HOE STAAT HET ER?**

Leerlingen herlezen en kijken naar de opbouw (bijvoorbeeld oorzaak en gevolg), signaalwoorden, moeilijke woorden en waarom de schrijver een voorbeeld of beeld gebruikt.

3 **RONDE 3 · WAT BETEKENT HET?**

Leerlingen lezen tussen de regels: wat wil de schrijver bereiken, wat staat er niet letterlijk? Afsluiten met een klassengesprek of duo-opdracht.

OVERZICHT VAN DE TEKSTEN

TEKST	BRON	LENGTE	NIVEAU	RONDE 1
1. Van verveling ga je niet dood	Nieuwscheckers, 2010	± 490 woorden	makkelijk	**ik doe + wij doen** klassikaal
2. Erik Scherder: 'Af en toe jezelf vervelen kan leiden tot nieuwe inzichten en ideeën'	Quest, 2026	± 460 woorden	gemiddeld	**jullie doen** in tweetallen
3. Lang leve de verveling	NRC, 2016	± 1.210 woorden	moeilijk	**jij doet** zelfstandig

Wat maakt de teksten moeilijker? Tekst 1 is een korte nieuwstekst met een duidelijke opbouw. Tekst 2 is een column met een persoonlijke toon en een paar vaktermen. Tekst 3 is een lange beschouwing met veel citaten, namen en beeldspraak.

ZO BOUW JE HET OP

Je bouwt de verantwoordelijkheid stap voor stap af, net als in de video: **ik doe, wij doen, jullie doen, jij doet.**

STAP	WAT GEBEURT ER?	BIJ
Ik doe	Jij doet de verkenning van ronde 1 hardop voor bij de titel en de inleiding.	tekst 1
Wij doen	Jullie vullen de rest van het schema samen in.	tekst 1
Jullie doen	Leerlingen doen dezelfde stappen in tweetallen en bedenken vooraf twee vragen.	tekst 2
Jij doet	Leerlingen werken alleen en maken een schema met wie, wat, waar, wanneer, waarom en hoe.	tekst 3

HOUD RONDE 1 KORT

Ronde 1 is een verkenning van een paar minuten, geen les op zich. Te veel tijd vóór het lezen (frontloading) haalt de aandacht weg van de tekst zelf. Reken op ongeveer 10 minuten, inclusief bespreken.

MOEILIJKE WOORDEN

Leg vooraf hooguit twee woorden uit. De andere woorden zoeken leerlingen zelf uit in ronde 2, vanuit de zinnen eromheen. Per tekst staan hieronder twee suggesties.

OPTIONEEL: PRODUCTIVE FAILURE

Laat leerlingen bij tekst 1 eerst zonder uitleg in **30 seconden** vertellen waar de tekst over gaat. Schrijf hun antwoorden op het bord. Doe daarna de verkenning zelf hardop voor, in dezelfde 30 seconden. Laat leerlingen benoemen wat het verschil is.

Wie eerst zelf vastloopt, staat meer open voor de juiste strategie.

LESPLANNING

Een voorstel voor vijf lessen van 50 minuten. Heb je minder tijd? Laat dan ronde 3 van tekst 1 of tekst 2 als huiswerk maken.

LES	WAT	TIJD
1	Video *Wat is diep lezen?* bekijken Tekst 1, ronde 1: eventueel productive failure, hardop voordoen (titel en inleiding), samen het schema invullen (vraag 1 t/m 3) Tekst 1 lezen Ronde 1 na het lezen (vraag 4 t/m 6)	8 min 15 min 10 min 10 min
2	Tekst 1, ronde 2: vraag 8 eerst samen, daarna zelf (vraag 7 t/m 11) Tekst 1, ronde 3 met klassengesprek (vraag 12 t/m 14)	25 min 20 min
3	Tekst 2 in tweetallen: ronde 1 (vraag 1 t/m 4), lezen, ronde 1 na het lezen (vraag 5 t/m 7) Ronde 2 (vraag 8 t/m 11) Ronde 3 met duo-opdracht (vraag 12 t/m 15)	20 min 15 min 15 min
4	Tekst 3 zelfstandig: ronde 1 (vraag 1 t/m 4), lezen, ronde 1 na het lezen (vraag 5 t/m 7) Ronde 2 (vraag 8 t/m 12)	25 min 25 min
5	Tekst 3, ronde 3 (vraag 13 t/m 15) Klassengesprek over alle drie de teksten (vraag 16) Terugkijken (laatste pagina van het leerlingdocument)	20 min 20 min 10 min

HARDOP VOORDOEN BIJ TEKST 1

Zo kun je de verkenning van ronde 1 voordoen. Zeg hardop wat je denkt, net als in de video. Doe dit alleen bij de titel en de inleiding; de tussenkopjes doen jullie daarna samen.

BIJ DE TITEL

'Van verveling ga je niet dood.' De titel presenteert zich als een feit. Dan verwacht ik dat de tekst uitleg of argumenten geeft waarom je je niet dood kunt vervelen. Wat weet ik er al over? Ik denk aan lange zondagmiddagen vroeger: pure verveling, maar ik leef nog steeds.

BIJ DE INLEIDING

'Intense verveling verhoogt sterfkans', schreef nu.nl. Aha, er was dus een nieuwsbericht dat precies het tegenovergestelde zei. En alleen het AD meldde dat het onderzoek niet serieus bedoeld was. Ik verwacht dus dat deze tekst gaat uitleggen waarom dat nieuwsbericht niet klopt.

EN DAN

Nu kijken we samen naar de tussenkopjes. Wat verwachten jullie bij 'Een enquête uit de jaren tachtig'?

TEKST 1

MAKKELIJK ●○○ ronde 1 samen met de klas

Van verveling ga je niet dood · Nieuwscheckers, 2010

Ik doe en wij doen. Deze tekst is ook het voorbeeld uit de video.

Aanwijzingen

- Begin eventueel met productive failure (30 seconden), daarna doe je de titel en de inleiding hardop voor (zie 'Hardop voordoen bij tekst 1').
- Vul de tussenkopjes in het schema samen met de klas in. Laat leerlingen hun voorkennis heel simpel verwoorden: 'Ik weet dat …'.
- Je kunt de tekst stil laten lezen of voorlezen. Bij een eerste keer werkt voorlezen goed.
- Bij ronde 2 doe je vraag 8 eerst samen: de eerste rij van het schema is al ingevuld.
- Moeilijke woorden om vooraf uit te leggen: **enquête** (vragenlijst) en **epidemioloog** (onderzoeker die kijkt hoe vaak ziektes voorkomen en waardoor).

Antwoorden

RONDE 1 · VÓÓR HET LEZEN

1 De titel, de dikgedrukte inleiding en de vier tussenkopjes.

2 Voorbeelden. **Titel:** dat je niet doodgaat van verveling; de titel is een feit, dus de tekst geeft uitleg of argumenten. **Inleiding:** een nieuwsbericht dat verveling de kans om te overlijden zou verhogen, en dat dat onderzoek niet serieus bedoeld was. **Een enquête uit de jaren tachtig:** hoe het onderzoek is gedaan. **Ongezonde levenswijze:** dat niet verveling maar een ongezond leven de oorzaak kan zijn. **Kritiek van een hoogleraar:** een deskundige die kritiek heeft op het onderzoek. **Reacties van nu.nl en de onderzoeker:** wat de schrijver van het nieuwsbericht en de onderzoeker zelf ervan vinden.

3 Eigen antwoord.

RONDE 1 · NA HET LEZEN

4 Eigen antwoord. Bespreek wat leerlingen goed voorspelden en wat nieuw was.

5 Een onderzoek naar verveling en eerder overlijden, of: hoe de media over dat onderzoek berichtten.

6 Het onderzoek bewijst niet dat **je door verveling eerder doodgaat**, maar toch **brachten de meeste media het als serieus nieuws.**

RONDE 2

7 Zonder na te denken of te controleren; zomaar.

8 **2.** Oorzaak: een ongezonde levenswijze. Gevolg: verveling. **3.** Oorzaak: een kansarme leefomgeving of een laag opleidingsniveau. Gevolg: verveling én ongezonde levensgewoontes.

9 Twee van: *veroorzaakt*, *oorzaak*, *gevolg*, *causale verband*.

10 **Rosendaal:** je kunt niet weten of verveling en eerder overlijden met elkaar te maken hebben; hij vindt het onderzoek volstrekt oninteressant. **Rijnvis:** nu.nl plaatst berichten die interessant zijn voor de lezers; de onderzoeksmethode wordt in het artikel duidelijk uitgelegd; iedereen mag het er wel of niet mee eens zijn. **Britton:** de uitleg van Nieuwscheckers klopt; het hogere risico komt waarschijnlijk door andere factoren; het onderzoek was niet bedoeld om te serieus te nemen.

11 Zo hoor je verschillende kanten: een deskundige, de journalist die het bericht schreef en de onderzoeker zelf. Dat maakt de tekst betrouwbaar. Vooral dat de onderzoeker het zelf bevestigt, is sterk.

RONDE 3

12 Op het bericht van nu.nl: 'Intense verveling verhoogt sterfkans'. Dat bericht wekt de indruk dat je wél kunt doodgaan van verveling; de titel van Nieuwscheckers zegt het tegenovergestelde.

13 Laten zien dat veel media nieuws over onderzoek klakkeloos overnemen, en lezers en journalisten aansporen om kritisch te zijn. Kortom: een fout in het nieuws rechtzetten.

14 Bijvoorbeeld: kijken wie het onderzoek deed en hoe; nagaan of het onderzoek echt iets bewijst (een verband is nog geen oorzaak); kijken wat deskundigen of de onderzoekers zelf zeggen; andere bronnen vergelijken.

TEKST 2

GEMIDDELD ●●○ ronde 1 in tweetallen

Erik Scherder: ‘Af en toe jezelf vervelen kan leiden tot nieuwe inzichten en ideeën’ · Quest, 2026

Jullie doen. Leerlingen werken in tweetallen.

Aanwijzingen

- Herinner leerlingen aan de drie stappen van tekst 1. Nieuw is dat ze vooraf twee vragen bedenken.
- Laat na vraag 4 een paar tweetallen hun vragen noemen voordat ze gaan lezen.
- Bespreek bij vraag 5 ook vragen die niet beantwoord werden: dat is geen fout, maar hoort bij voorspellen.
- Moeilijke woorden om vooraf uit te leggen: **neuropsychologie** (wetenschap over hoe hersenen en gedrag samenhangen) en **monotoon** (steeds hetzelfde, eentonig).

Antwoorden

RONDE 1

1. De titel, de dikgedrukte inleiding en de vier tussenkopjes.
2. Bijvoorbeeld: dat het goed is voor je hersenen om je af en toe te vervelen, omdat je dan op nieuwe ideeën komt, en dat onze telefoons dat in de weg zitten.
3. Eigen antwoord.
4. Bijvoorbeeld: Waarom is vervelen goed voor je? Wat doet je telefoon met je hersenen? Waarom zijn mensen bang voor stilte?
5. Hangt af van de vragen.
6. Verveling en wat het doet met ons brein, of: niksen, verveling en de telefoon.
7. … omdat **dan het default mode network actief wordt, waarin nieuwe inzichten en ideeën ontstaan.** Maar **té saai is ook niet goed: je hersenen hebben ook uitdaging nodig.**

RONDE 2

8. Een netwerk in je hersenen dat actief wordt als je even niets doet. Daarin ontstaan nieuwe inzichten en ideeën.
9. **Stap 2:** je pakt je telefoon en gaat scrollen. **Stap 3:** daardoor ga je je nog meer vervelen. Daarna vul je die verveling weer op met scrollen.
10. Met een persoonlijk, herkenbaar voorbeeld laat hij zien wat zo’n ‘default-momentje’ is: tijdens het niksen bedacht hij ineens oplossingen en plannen.

11 Het verschil tussen goed en niet goed is klein. Niksen is goed, maar té saai (te weinig uitdaging) is ook niet goed. Het gaat om de balans.

RONDE 3

12 Omdat die tijd volgens hem niet loos (nutteloos) is: je hersenen zijn dan juist actief en komen op nieuwe ideeën.

13 In stille momenten krijgen grote levensvragen meer ruimte, zoals ‘Ben ik wel echt gelukkig?’. Daar worden mensen liever niet mee geconfronteerd, dus pakken ze hun telefoon.

14 Bijvoorbeeld: pak niet bij elk leeg moment meteen je telefoon, maar laat je af en toe vervelen, want dan krijg je nieuwe ideeën. Zorg ook voor genoeg uitdaging, bijvoorbeeld door iets afwisselends of creatiefs te doen.

15 Eigen antwoord. Vraag een paar tweetallen welk moment ze hebben gekozen.

TEKST 3

MOEILIJK ●●● ronde 1 zelfstandig

Lang leve de verveling · Marjoleine de Vos, NRC, 2016

Jij doet. Leerlingen werken alleen.

Aanwijzingen

- Dit is een lange beschouwing met veel namen en citaten. Zeg vooraf dat leerlingen niet alle namen hoeven te kennen.
- Loop rond tijdens ronde 1 en help leerlingen die vastlopen bij het bedenken van vragen. Vier vragen is genoeg.
- Vraag 15 verbindt tekst 2 en 3. Laat leerlingen tekst 2 er even bij pakken.
- Sluit af met het klassengesprek (vraag 16) over alle drie de teksten en met de pagina 'Terugkijken'.
- Moeilijke woorden om vooraf uit te leggen: **gênant** (beschamend, ongemakkelijk) en **arbeidsethos** (het idee dat hard werken belangrijk en goed is).

Antwoorden

RONDE 1

1 De titel, de inleiding en de zeven tussenkopjes.

2 Waarschijnlijk vóór: 'lang leve' zeg je over iets wat je viert. (Na het lezen blijkt het genuanceerder: zie vraag 13.)

3 Bijvoorbeeld: Wie vervelen zich? Wat is verborgen verveling? Waarom zegt niemand meer dat hij zich verveelt? Hoe komt het dat verveling gênant is? Wanneer verveelde Couperus zich?

4 Eigen antwoord.

5 Hangt af van de vragen.

6 Verveling in onze tijd, of: verveling en nietsdoen.

7 Bijvoorbeeld: Verveling lijkt door de smartphone verdwenen, maar is eigenlijk alleen verborgen; alleen iets wat je echt vervult, heft verveling op, en verveling kan soms juist tot iets creatiefs leiden.

RONDE 2

8 Heerlijk nietsdoen.

9 Een vergelijking (beeldspraak). De schrijver maakt een grappig, licht spottend beeld van mensen die de hele dag in de zon liggen: ze worden als het ware gebakken.

10 Het woord suggereert dat we de tijd voorbij moeten zien te krijgen, alsof de tijd, en dus ons leven, vervelend is.

11 Zo laat ze zien dat schrijvers en denkers al heel lang over verveling en nietsdoen nadenken. De citaten ondersteunen haar verhaal en maken het rijker en geloofwaardiger.

12 Mensen met een smartphone lijken zich nooit te vervelen, maar ze zoeken steeds iets anders, omdat niets hen echt vervult. De verveling is er dus nog wel, maar je ziet haar niet: ze is verstopt achter steeds nieuwe afleiding.

RONDE 3

13 Nee. Ze is kritisch op de verborgen verveling: steeds afleiding zoeken (smartphone, zappen) zonder dat iets echt vervult. Positief is ze over verveling die tot iets leidt: 'de leegte die tot iets leidt', kunstenaars die uit verveling scheppen en 'creatieve verveling'.

14 Couperus. Hij verveelt zich altijd, maar heeft 'een levendige verbeelding' en schrijft boeken. Over Orlando zegt ze: 'Veel geestelijk leven heeft hij trouwens ook niet.'

15 Allebei vinden ze dat de smartphone elk leeg moment opvult of de verveling verbergt (Scherder: scrollen; De Vos: verborgen verveling). En allebei vinden ze dat leegte of verveling kan leiden tot iets nieuws: nieuwe ideeën (Scherder) en scheppen of creatieve verveling (De Vos).

16 Eigen mening. Let erop dat leerlingen argumenten uit minstens twee teksten gebruiken, bijvoorbeeld het default mode network (tekst 2), verborgen verveling (tekst 3) of het onderzoek dat niets bewijst (tekst 1).

BRONNEN

› Nieuwscheckers, *Van verveling ga je niet dood*, 15 maart 2010. nieuwscheckers.nl/van-verveling-ga-je-niet-dood

› Erik Scherder, *Af en toe jezelf vervelen kan leiden tot nieuwe inzichten en ideeën*, Quest, 19 oktober 2026. quest.nl

› Marjoleine de Vos, *Lang leve de verveling*, NRC, 12 augustus 2016. nrc.nl

De tussenkopjes (behalve 'Ongezonde levenswijze' in tekst 1 en 'Maar toen kwamen die telefoons' in tekst 2) en de alineanummers zijn toegevoegd voor dit lesmateriaal. De teksten zelf zijn niet veranderd.